

بررسی پتانسیل‌های اشتغال‌زایی گردشگری در روستاهای هدف گردشگری شهرستان پاوه

مجید یاسوری^۱ آئیژ عزمی^{*۲} فائزه حیدری^۳

۱-استاد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی دانشگاه گیلان

۲-استادیار جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی دانشگاه رازی

۳- کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی دانشگاه گیلان

چکیده

گردشگری روستایی به واسطه تأثیرات اقتصادی که دارد، مورد بررسی محققان مختلفی قرار گرفته است. از جمله این تأثیرات اقتصادی، اشتغال‌زایی است. لذا هدف این مقاله بررسی تأثیر گردشگری روستایی بر اشتغال‌زایی از دیدگاه گردشگران روستایی است. روش تحقیق کمی، پیمایشی است که از ابزار پرسشنامه جهت جمع‌آوری اطلاعات استفاده شده است. جامعه آماری مشتمل بر ۲۷۰ نفر از گردشگران است که با استفاده از فرمول کوکران و به صورت نمونه‌گیری اتفاق جمع‌آوری شده است. پایایی تحقیق از طریق ضریب آلفای کرونباخ (برابر با ۰/۷۳) و روایی تحقیق توسط متخصصان جغرافیا و گردشگری تأیید شد. یافته‌ها نشان می‌دهند که گردشگری به واسطه گسترش امکانات خدماتی اعم از اقامتی و تسهیلاتی و همچنین از طریق توجه بیشتر مسئولان به بهداشت روستا شرایطی را فراهم می‌کنند که سبب می‌گردند، اشتغال‌زایی روستایی بیشتر شود. همچنین روستاییان بخش قابل توجهی از درآمد خود را صرف سوغاتی و هزینه اقامت و تفریح در روستا می‌کنند که این امر موجب رونق بخش‌های فروشگاهی و مغازه‌های خرده فروش روستایی شده است. در نهایت آزمون همبستگی رگرسیون نشان می‌دهد که گردشگران با ایجاد نیاز به ارائه برخی خدمات می‌توانند منجر به توسعه اشتغال‌زایی روستایی شوند که این امر از طریق سرمایه‌گذاری خصوصی و دولتی مهیا می‌شود.

واژه های کلیدی: شهرستان پاوه، اشتغال روستایی، گردشگری روستایی، خدمات گردشگری

* نویسنده رابط: a.azmi@razi.ac.ir

مقدمه

گردشگری در سال‌های اخیر با سرعت بسیاری روند توسعه را در پیش گرفته است. این صنعت به عنوان بزرگترین و متنوع‌ترین صنعت در دنیا به حساب می‌آید. بسیاری از کشورها این صنعت پویا را به عنوان منبع اصلی درآمد، اشتغال‌زایی، رشد بخش خصوصی و توسعه ساختار زیربنایی می‌دانند (گی، ۱۳۸۵: ۷۷). این صنعت امروزه در بسیاری از کشورها جایگاه مهمی در کسب درآمدهای ارزی دارد و به عنوان پدیده قرن بیستم از آن یاد شده است. گردشگری در جهان کنونی صنعتی پاک و سومین پدیده اقتصادی پویا، پررونق و محیط‌های کشاورزی برخوردار گردیده‌اند (شارپلی، ۱۳۸۰: ۲۶). گردشگری یکی از مهمترین پدیده‌های فرهنگی اجتماعی دنیای مدرن امروزی به شمار می‌رود (جهانیان و زندی، ۱۳۸۹: ۱۵).

گردشگری امروزه به عنوان دومین منبع درآمد بیش از ۴۹ کشور در حال توسعه به حساب می‌آید و راهبردی برای افزایش درآمد و فقرزدایی این کشورها است (پاپلی، ۱۳۸۸: ۲۶). با افزایش جمعیت و رشد فزاینده شهرها از یک سو و پیشرفت‌های چشمگیر اخیر در شبکه حمل و نقل، تکنولوژی و سایر عناصر زندگی بشر از سوی دیگر، هر روز که می‌گذرد، انگیزه‌های نیاز به مسافرت و سفرهای گردشگری نیز افزایش می‌یابد (حیدری چپانه، ۱۳۸۷: ۱۶).

براساس سرشماری سراسری سال ۱۳۹۰ جمعیت شهرستان پاوه ۵۷۸۱۳ نفر برآورد شده است و دارای پنج دهستان و پنجاه و شش روستا می‌باشد که به‌عنوان سرسبزترین منطقه غرب که دارای قابلیت‌های متنوع طبیعی و فرهنگی و برخورداری از فرهنگ خاص مناطق کردنشین و نوع معماری منحصر به فرد و پلکانی شهرها و روستاهای آن علی‌الخصوص روستای هجیج و خانقاه و شمشیر می‌باشد و قرارگیری در دل کوه‌های زاگرس و هم مرز بودن با کشور عراق و دارا بودن ابنیه و اماکن تاریخی و داشتن روستاهای مستعد گردشگری و جاذبه‌های گردشگری فراوانی مانند کوه شاهو، غار مورگه با، غارهای دیدنی و وسیع، مانند غار قوری قلعه (بزرگ‌ترین غار آبی آسیا و جزء شکیل‌ترین غارهای جهان) رودخانه بزرگ سیروان و دره‌های عمیق امتداد آب این رودخانه چشمه بزرگ آب معدنی بل "منسوب به یکی از خدایان آب" که محل خروج این آب جایی زیبا و دیدنی در روستای هجیج است. از آثار تاریخی می‌توان به طور نمونه به مرقد شیخ محمد نجار، بقعه سلطان اسحاق، بقایای آتشکده کوه آتشگاه و مرقد سید عبیدالله معروف به کوسه هجیج در این منطقه اشاره کرد؛ هدف کلی این تحقیق بررسی نقش گردشگری در ایجاد فرصت‌های شغلی می‌باشد تا بدین وسیله نسبت به پتانسیل‌ها و قابلیت‌های منطقه راهی برای اشتغال‌زایی و افزایش درآمد ساکنین منطقه مورد مطالعه باشد. واضح است که گردشگری شهرستان پاوه به عنوان جزئی از مجموعه گردشگری کشور از تحولات و برنامه‌ریزی‌های این بخش تأثیر خواهد پذیرفت. لذا سؤال اصلی این مقاله آن است که دیدگاه گردشگران درباره تأثیر گردشگری بر اشتغال روستایی در روستاهای هدف گردشگری شهرستان پاوه چگونه است؟

پیشینه تحقیق

کرمی و شریفی (۱۳۹۲) با تحقیقی در روستاهای شهرستان مراغه با استفاده از مدل SWOT به این نتیجه دست یافتند که مهم‌ترین نقطه قوت جاذبه گردشگری این بخش، وجود جاذبه‌های طبیعی با مجموع وزن ۱۱۰۵ و میانگین ۴۲/۴ می‌باشد و عدم وجود امکانات اقامتی، رفاهی، بهداشتی و ورزشی در مناطق

گردشگری روستایی با مجموع وزن ۱۱۰۳ و میانگین ۴۱/۴ مهم‌ترین نقاط ضعف جاذبه‌های گردشگری این منطقه است.

خاتون آبادی و راست قلم (۱۳۹۱) با استفاده از مدل SWOT در روستاهای هدف گردشگری استان چهارمحال بختیاری به این نتیجه رسیدند که میزان محدودیت‌های گردشگری در سطح بالاتری از میزان مزیت‌های آن قرار دارد.

افتخاری و همکاران (۱۳۸۱) با استفاده از مدل SWOT به بررسی راهکارهای توسعه گردشگری روستایی در دهستان لواسان کوچک پرداختند. یافته‌های ایشان بیانگر آن است که سطح آسیب‌پذیری اغلب نواحی روستایی به لحاظ توسعه گردشگری بسیار بالاست و برتری‌ها و مزیت‌های مناطق روستایی به طور عمده محدود هستند.

راسق قزلباش (۱۳۸۸) به بررسی گردشگری روستایی و لزوم توجه به آن در برنامه‌های توسعه و آبادانی روستا پرداخته و نتایج کسب شده از تحقیق نشان داد که ایجاد و گسترش صنعت گردشگری روستایی می‌تواند به عنوان یک صنعت مهم و اساسی در بخش اقتصاد و فرهنگ مطرح شود و نقش مهمی را در کاهش فشارهای روحی و روانی شهرها و همچنین جلوگیری از مهاجرت‌های بی‌رویه روستاییان به شهرها ایفا نماید.

غفاری و ترکی هرچگانی (۱۳۸۸) در تحقیق خود به بررسی نقش گردشگری در توسعه اجتماعی-اقتصادی منطق روستایی در بخش سامان از توابع استان چهارمحال و بختیاری پرداخته‌اند. نتایج حاکی از آن است که میان افزایش شمار گردشگران، رونق گردشگری و بهبود شاخص‌های اجتماعی-اقتصادی رابطه معناداری وجود دارد.

نتایج مطالعات علی شمس‌الدینی (۱۳۸۹) بر اساس یافته‌های تحقیق خود با عنوان گردشگری روستایی راهکاری سازنده بر توسعه روستایی در روستای فهلیان از توابع شهرستان ممسنی به این نتیجه دست یافت که با تنوع بخشی به فعالیت‌های غیر کشاورزی به‌ویژه توسعه صنعت گردشگری در روستاها ضمن ایجاد اشتغال و درآمد زایی، کاهش فقر و ایجاد رفاه اجتماعی می‌توان برای رسیدن به توسعه پایدار گام‌های مؤثری برداشت و همین صنعت گردشگری سبب تعامل دو سویه و سازنده روستاییان با دیگر افراد و فرهنگ‌ها می‌شود.

سید علی پور و همکاران (۱۳۸۹) در مطالعه‌ای به بررسی نقش مدیریت گردشگری در توسعه روستایی استان سمنان پرداختند. در این پژوهش از دو نوع پرسشنامه استفاده شد که در آن از یک سو ساکنان روستایی و گردشگران و از سوی دیگر سازمان‌های متولی گردشگری مورد پرسش قرار گرفتند. برای تحلیل داده‌ها از آزمون ویلکاکسون استفاده شد و نتایج تحقیق نشان داد که اطلاع‌رسانی، فراهم نمودن امکانات رفاهی، وجود عوامل طبیعی، زیرساخت‌های روستایی، عوامل فرهنگی از دیدگاه روستاییان و گردشگران از عوامل مهم در توسعه گردشگری است. همچنین از دیدگاه مربوط به سازمان‌های متولی گردشگری، توسعه گردشگری روستایی در افزایش درآمد روستاییان، کاهش مهاجرت آنان، افزایش اشتغال روستاییان و در توسعه فرهنگی روستاها تأثیرگذار می‌باشد (سیدعلی پور و همکاران، ۱۳۸۹: ۱-۵).

مهدوی (۱۳۸۱)، در مطالعه‌ای موردی که با استفاده از روش پیمایشی در دهستان لواسان صورت گرفته، به بررسی این مسئله پرداخته که آیا گسترش گردشگر در نواحی روستایی به لحاظ اقتصادی،

اجتماعی، فرهنگی و محیطی به ایجاد توسعه در محیط روستایی انجامیده است یا خیر. نتایج این تحقیق نمایانگر رابطه گسترش گردشگری با افزایش اشتغال زنان و جوانان، جذب نیروی آزاد بخش کشاورزی و افزایش فرصت‌های شغلی در بخش ساختمان سازی است.

شریف‌زاده و مرادنژاد (۱۳۸۱)، در مقاله‌ای با عنوان «توسعه پایدار و توریسم روستایی» آورده‌اند که با گسترش گردشگری، امکان انجام فعالیت‌های اقتصادی و ایجاد مشاغل گوناگون در مناطق روستایی فراهم می‌شود؛ این فرصت‌های شغلی بیشتر جنبه خدماتی دارند و ممکن است به طور مستقیم یا غیر مستقیم به وجود آیند، که از آن جمله‌اند: حمل و نقل، هتل داری، خدمات مشاوره‌ای و راهنمایی، سازمان‌دهی و بازاریابی و تولیدات صنایع دستی و روستایی. همچنین این پژوهشگران نتیجه می‌گیرند که یکی از مهم‌ترین کارکردهای گردشگری روستایی همانا ایجاد فرصت‌های شغلی جدید در مناطق روستایی است که در نتیجه آن با حل معضل بیکاری، از نرخ مهاجرت روستایی به کلان‌شهرها و گسترش حاشیه نشینی کاسته می‌شود؛ همچنین، انتقال آرام نیروی بیکار (پنهان یا آشکار) بخش کشاورزی (که باعث کاهش بهره‌وری در این بخش شده) به سمت بخش‌های خدماتی صورت می‌گیرد و به ایجاد فرصت‌های شغلی جدید می‌انجامد.

مبانی نظری

بر اساس چهار دهه تحقیقات بانک جهانی گردشگری به عنوان اهرمی قدرتمند در الگوواره توسعه مورد تأیید قرار گرفته است، به طوری که مروری بر مبانی نظری گردشگری، نقش گردشگری را به عنوان عاملی تأثیرگذار در توسعه نشان می‌دهد (Hawkins, 2007: 350). گردشگری در نواحی روستایی پدیده‌ی جدیدی نیست (Scot, 2007: 660). گردشگری عبارتست از هر آنچه به گردشگران و خدمات مرتبط با آنان مرتبط می‌شود. بر اساس این تعریف گردشگری به مجموعه فعالیت‌هایی اطلاق می‌شود که در فرآیند جذب و میهمان‌داری بین گردشگران، سازمان‌های مسافرتی، دولت‌های مبدأ، دولت‌های میزبان و مردم محلی برقرار می‌شود (اکبرپور و نوربخش، ۱۳۸۹: ۶۶). گردشگری روستایی تقاضای رو به رشدی را در بسیاری از کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه به وجود می‌آورد. این پدیده اثرات مثبت و منفی متنوعی بر محیط روستا می‌گذارد. به عبارت دیگر، بسیاری مطالعات نشان داده‌اند که چگونه گردشگری روستایی این توان را دارد که به عنوان ابزاری مؤثر برای رشد اقتصادی در زمان و مکانی که کشاورزی نمی‌تواند به مدت طولانی تنها منبع معیشتی باشد، مؤثر واقع شود. توسعه گردشگری در مناطق روستایی عنصری اساسی است و یکی از راه‌های نجات روستاها از فقر، مهاجرت و مشکلات اجتماعی و اقتصادی به شمار می‌رود. در اکثر نواحی روستایی به دلیل غالب بودن اقتصاد کشاورزی و آسیب‌پذیری آن توجه به دیگر فعالیت‌های توسعه‌ای نظیر گردشگری به عنوان مکمل این بخش می‌تواند از جنبه‌های مختلف تضمینی در بهبود شرایط زندگی روستاییان باشد. گردشگری روستایی می‌تواند در توانمندسازی مردم محلی و توسعه منابع انسانی، تنوع بخشی اقتصادی و رشد آن، خلق فرصت‌های شغلی، حل معضل بیماری، ارتقای استانداردهای زندگی از طریق تأمین خدمات اجتماعی و پرکردن شکاف بین نواحی شهری و روستایی در زمینه‌های مختلف، کاهش مهاجرت روستایی به کلان‌شهرها، نقش عمده‌ای داشته است (مهدوی و همکاران، ۱۳۸۷: ۴۱).

رشد قابل توجه و چشمگیر گردشگری، در پنجاه سال گذشته نشان‌دهنده اهمیت فراوان اقتصادی و اجتماعی این پدیده است. مطابق برآورد سازمان جهانی گردشگری، کل گردشگران دنیا در سال ۱۹۵۰، تقریباً

۲۵ میلیون نفر و در سال ۲۰۰۰، حدود ۷۰۰ میلیون نفر بوده است که این رقم در سال ۲۰۲۰ به حدود یک میلیارد و ۶۰۰ میلیون نفر خواهد رسید. سیاست‌های توسعه گردشگری روستایی در راستای توسعه پایدار به برنامه‌ریزی و مدیریت گردشگری روستایی بر مبنای توسعه پایدار می‌پردازد و در جهت حفظ و تحکیم گردشگری روستایی به ارتقای کیفی استانداردهای خدماتی و تسهیلاتی روستایی و حفظ و ارتقای جاذبه‌های طبیعی و انسانی روستاها اهمیت می‌دهد و همچنین گذران اوقات فراغت و ایجاد اشتغال سالم کمک و آفری می‌نماید. با توجه به محرومیت استان کرمانشاه و درصد بالای بیکاری جوانان در این منطقه لازم است، با استفاده از تمامی امکانات و قابلیت‌ها در جهت محرومیت، ایجاد اشتغال و کسب درآمد از راه‌های مختلف اقدام شود. گسترش جهانگردی که با حوزه‌های مختلفی نظیر فرهنگ، محیط زیست، اقتصاد، کشاورزی و خدمات در تعامل است، دارای اهمیت فراوانی است و تجربیات سایر مناطق نشان داده که توسعه آن در هر منطقه باعث رشد و پیشرفت اقتصادی اجتماعی آن منطقه گردیده است، به طوری که منجر به توسعه پایدار منطقه و افزایش میزان اشتغال به واسطه تعاملات علمی و اجرایی در بخش گردشگری منطقه به خصوص روستای هجیج می‌گردد؛ بنابراین، می‌توان به عنوان یکی از ابزارهای توسعه در استان کرمانشاه مورد توجه بیشتر قرار گیرد. روند پرشتاب تحولات ساختاری در زندگی بشر امروز و قرار گرفتن انسان در تنگناهای بی‌احساس و بی‌روح مصنوعات صنعتی و الکترونیکی نیاز و گرایش وی را به بازگشت به شاخصه‌های فطری و محیط‌های اصیل و طبیعی و بسیار افزایش داده است. گرایش عمومی بشر به محیط‌های اصیل و طبیعی با توجه به روند رو به رشد جمعیت و محدودیت این منابع به گونه‌ای است که از دیدگاه کارشناسان و صاحب‌نظران در آینده نزدیک، جهانگردی حرف نخست در اقتصاد جهانی خواهد بود و این در حالی است که کشور ما در ردیف ده کشور برتر دنیا از نظر دارا بودن آثار طبیعی و فرهنگی می‌باشد و تقاضای روزافزون جهانی برای بازدید از آثار طبیعی و فرهنگی و وجود منابع مهم و قابل عرضه در کشورمان نیاز جدی را برای مطالعه و شناخت کارشناسی سازوکارهای موجود گردشگری در جهان برای اتخاذ مواضع اصولی و کاربردی ضرورت بخشیده است (پاپلی، ۱۳۸۷: ۲۷).

توسعه گردشگری در کشورهای در حال توسعه مانند ایران می‌تواند در توسعه و بهبود شرایط اقتصادی و اجتماعی در سطوح ملی، ناحیه‌ای و محلی تأثیر عمده‌ای بر جای گذارد. همچنین می‌تواند بخش‌های اقتصادی را به حرکت و تحول وا دارد و آن‌ها نیز موجب حرکت سایر بخش‌های دیگر شوند که در نهایت به صورت مستقیم و غیرمستقیم فرصت‌های شغلی زیادی را فراهم خواهد نمود (حیدری چیا، ۱۳۸۳: ۱۶). از گردشگری روستایی به منزله راه حلی مؤثر در حفظ توسعه مستمر اقتصاد روستایی و مقابله با مشکلات پیش روی روستاییان یاد می‌کنند (شارپلی، ۲۰۰۸: ۲۶).

گردشگری روستایی، یکی از حوزه‌های نسبتاً جدید در توسعه روستایی است که می‌تواند فرصت‌ها و امکاناتی را به‌ویژه برای اشتغال و درآمد روستایی فراهم کند و در احیاء و نوسازی نواحی روستایی مؤثر باشد. گردشگری در جهان از نظر درآمد و گستردگی حرف اول را می‌زند و بسیاری از گره‌های کور اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی را می‌تواند حل کند؛ که از جمله بیکاری کاهش می‌یابد، گردش سرمایه افزایش می‌یابد، صنایع دستی و کالاهای فرهنگی رونق پیدا می‌کند، تبادل فرهنگی را افزایش می‌دهد، جرم و جنایت کاهش می‌یابد، فرهنگ عمومی را بالا می‌برد (مطیعی لنگرودی، ۱۳۹۰: ۳۵۶). توسعه گردشگری به‌ویژه در کشورهای کمتر توسعه یافته، عامل مؤثری در مقابله با فقر است و موجب افزایش درآمد قشرهای مختلف، کاهش

بیکاری و رونق اقتصادی و در نتیجه بهبود کیفیت زندگی مردم و افزایش رفاه اجتماعی می‌شود. بررسی‌ها نشان می‌دهد که ارزهای به دست آمده از فعالیت‌های گردشگری در تنظیم تراز پرداخت‌های بسیاری از کشورها، به ویژه کشورهای کمتر توسعه یافته که معمولاً وابسته به یک محصول اند، مؤثر واقع شده است (کاظمی: ۱۳۸۶، ۷). در بسیاری از کشورها، گردشگری روستایی یک فعالیت اقتصادی بسیار مهم در کنار سایر بخش‌های اقتصادی مانند کشاورزی و صنعت و بازرگانی و خدمات است. از مزایای این صنعت جدید نسبت به سایر بخش‌های اقتصادی (کشاورزی، صنعت، خدمات) یکی آن است که راه‌اندازی آن به سرمایه و هزینه‌ی کمی نیاز دارد، زیرا در کشورهای مانند ایران با دست طبیعت این سرمایه‌گذاری به رایگان انجام گرفته است. از دیگر مزایای گردشگری روستایی افزایش درآمد روستاییان، افزایش فرصت اشتغال و افزایش امکانات رفاهی است. در کنار مزایای مادی، گردشگری روستایی مزایای غیر مادی مهم دیگری نیز دارد مثل افزایش دانش و آگاهی، مبادله‌ی فرهنگی، حفاظت از منابع و مراقبت بیشتر از منابع و ثروت‌های روستاست (معصوم، ۱۳۸۲: ۲۲).

روش تحقیق

روش تحقیق، کاربردی، کمی و پیمایشی است که از ابزار پرسشنامه جهت جمع‌آوری اطلاعات استفاده شده است. حجم نمونه توسط فرمول کوکران با q و p برابر با $0/5$ محاسبه شده است که برابر با ۲۷۰ نفر بوده است. روش نمونه‌گیری به صورت نمونه‌گیری اتفاقی بوده است. پیش‌آزمون در روستای نودشه انجام شده است. پایایی تحقیق به صورت ضریب آلفای کرونباخ (میانگین برابر با $0/73$) و روایی تحقیق توسط متخصصان جغرافیا و گردشگری بدست آمده است. روستاهای مورد مطالعه شامل هجیج، خانقاه و شمشیر بوده است و تعداد پرسشنامه‌ها برای هر روستا برابر با ۹۰ نفر و در مجموع ۲۷۰ نفر بوده است. برای تجزیه و تحلیل طیف لیکرت نیز از جدول استاندارد استفاده شده است.

جدول ۱: طیف به‌کار گرفته شده در تحقیق

۴-۵	۳/۲۶-۴	۲/۵-۳/۲۵	۱/۷۶-۲/۵	۱-۱/۷۵	استاندارد
خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	
کاملاً مناسب	مناسب		نامناسب	کاملاً نامناسب	

منبع: نویسندگان، ۱۳۹۷

در جدول ۲ متغیرهای بکار رفته در تحقیق نشان داده می‌شوند.

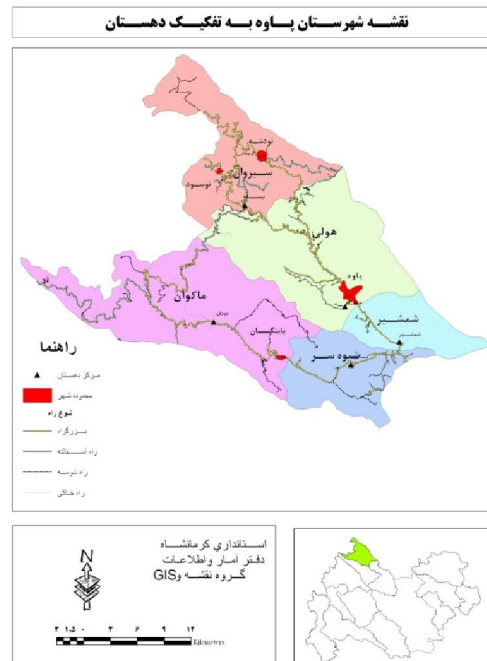
جدول ۲- متغیرهای به‌کار رفته در تحقیق

بازارها	مغازه‌ها
راه‌های روستایی مانند: صعب‌العبور بودن راه	واحدهای پذیرایی مانند: رستوران‌ها، قهوه‌خانه‌ها و...
امور حمل و نقل مانند: ترمینال، تاکسی، آژانس و...	مراکز بهداشتی مانند: خانه بهداشت و درمانگاه...
زیرساخت‌های روستایی (آب و برق و...)	مراکز تفریحی مانند: پارک و...
وضعیت بهداشتی روستا: پاکیزگی روستا	مرکز اقامتی مانند: مسافرخانه، هتل و...
	امنیت

منبع: نویسندگان، ۱۳۹۷

منطقه مورد مطالعه

مرکز این شهرستان شهر پاوه است که در $46^{\circ}21'$ طول جغرافیایی و $35^{\circ}03'$ عرض جغرافیایی و ارتفاع ۱۵۴۰ متری از سطح دریا واقع شده است. بر اساس سرشماری سراسری سال ۱۳۹۰ جمعیت این شهرستان ۵۷۸۱۳ نفر برآورد شده است. پاوه مرکز شهرستان پاوه در ۱۲۴ کیلومتری راه کرمانشاه - پاوه قرار دارد. پاوه در ۵۶۶ کیلومتری تهران (فاصله هوایی) قرار گرفته است. شهر پاوه در کنار دره خانقاه برافراشته شده و رود دره گلال یا پاوه از جنوب شهر می‌گذرد. آب و هوای منطقه نسبتاً سرد و مایل به اعتدال و نیمه مرطوب است (نقشه ۱).



نقشه ۱: موقعیت جغرافیایی شهرستان پاوه

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۷

یافته‌های تحقیق

میانگین سنی پاسخگویان ۲۹/۹۶ سال است. حداکثر سن ۶۳ و حداقل سن ۱۸ سال است. ۵۵/۲ درصد پاسخگویان مرد و مابقی زن بوده‌اند. متوسط هزینه هر خانوار گردشگر در روستا ۸۶۰۵۵/۵۵ و حداکثر مبلغ هزینه شده ۳۰۰۰۰۰ تومان و حداقل صفر بوده است. متوسط اقامت افراد در روستا ۱/۲۴ روز بوده است. حداکثر ۲ روز و حداقل یک روز افراد اقامت در روستا داشته‌اند. متوسط هزینه‌ای که افراد صرف خرید سوغاتی می‌کرده‌اند، ۴۷۱۴۸/۱۴ تومان، حداقل صفر و حداکثر پانصد هزار تومان بوده است. تحصیلات افراد پاسخگو به شرح جدول ۱ بوده است (جدول ۳).

جدول ۳- وضعیت تحصیلی پاسخگویان

درجه تحصیلی	فراوانی	درصد
بی سواد	۴	۱/۵
زیردیپلم	۷۸	۲۸/۹
دیپلم و فوق دیپلم	۸۷	۳۲/۲
کارشناسی	۹۳	۳۴/۴
کارشناسی ارشد و بالاتر	۸	۳
کل	۲۷۰	۱۰۰

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۷

مبدأ حرکت گردشگران نیز به شرح زیر بوده است. این جدول نشان می‌دهد که تنوع گردشگری روستایی بالاست و طیف وسیعی از گردشگران از استان کرمانشاه و استان‌های هم‌جوار تا تهران و حتی مشهد برای گردشگری به روستا می‌آیند (جدول ۴).

جدول ۴- مبدأ حرکت گردشگران

مبدأ حرکت گردشگران	فراوانی	درصد
پاوه	۴۵	۱۶/۷
مریوان	۴۵	۱۶/۷
سنندج	۵۲	۱۹/۳
کرمانشاه	۲۷	۱۰
تهران	۳۴	۱۲/۶
اصفهان	۱۴	۵/۲
مشهد	۴	۱/۵
ایلام	۱۸	۶/۷
همدان	۱۸	۶/۷
بدون پاسخ	۱۳	۴/۸
کل	۲۷۰	۱۰۰

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۷

در ادامه این سوال مطرح شد که آیا در روستا اقامت دارید یا خیر که افراد به صورت جدول زیر پاسخ دادند. این مساله از آن جهت اهمیت دارد که اقامت روستاییان منجر به هزینه بیشتر و در نتیجه اشتغال‌زایی بیشتر می‌شود (جدول ۵).

جدول ۵- اقامت در روستا

درصد	فراوانی	اقامت در روستا
۲۰.۵	۷۵/۹	بله
۶۵	۲۴/۱	خیر
۱۰۰	۲۷۰	کل

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۷

در جدول ۶ مشخص است که تعداد کمی از گردشگران در هتل‌ها اقامت دارند و بیشتر افراد تمایل به استفاده از خانه دوستان یا چادر را دارند که این امر سبب می‌شود که هزینه‌های کمی در روستا برای اقامت هزینه شود. لذا این مساله از نظر اشتغال‌زایی چندان خوب نیست.

جدول ۶- محل اقامت افراد در روستا

درصد	فراوانی	محل اقامت
۲۵/۹	۷۰	خانه دوستان
۱/۱	۳	هتل
۵۰/۷	۱۳۷	چادر
۲۲/۲	۶۰	سایر
۱۰۰	۲۷۰	کل

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۷

در جدول ۷ سمت راست نیاز خدماتی گردشگران مشخص شده است که نشان می‌دهد گردشگران معتقد هستند که در تمامی متغیرهای اقتصادی و خدماتی و تسهیلاتی ضرورت گسترش امکانات وجود دارد. در جدول سمت چپ مشخص است که گردشگران معتقد هستند که این امکانات خدماتی باید از طریق گسترش نیروی انسانی (و به عبارتی اشتغال) باید حصول شود و ضرورت به‌کارگیری نیروی انسانی را در این فعالیت‌ها مطرح کرده‌اند. این امر نشان می‌دهد که هنوز گردشگری می‌تواند در این روستاها اشتغال‌زایی کند و این مساله یکی از خواست‌های گردشگران است.

جدول ۷- نیاز خدماتی و ضرورت اشتغال‌زایی در روستا

نگرش	میانگین	اهمیت توسعه اشتغال در این متغیرها/٪					گویه‌ها	نیاز خدماتی گردشگران/٪					میانگین	نگرش
		خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد		کاملاً نامناسب	نامناسب	متوسط	مناسب	کاملاً مناسب		
خیلی زیاد	۴/۶۱	۰	۰/۴	۳/۳	۳۱/۱	۶۵/۲	مغازه‌ها	۰/۷	۲/۶	۱۷	۳۵/۲	۴۴/۴	۴/۲۰	مناسب
خیلی زیاد	۴/۵۷	۰	۰/۷	۳/۳	۳۳/۳	۶۲/۶	واحدهای پذیرایی مانند: رستوران‌ها، قهوه‌خانه‌ها و...	۱/۵	۳	۳۲/۲	۴۰/۴	۲۳	۳/۸۰	مناسب
خیلی زیاد	۴/۲۹	۰/۷	۱/۹	۱۶/۷	۲۸/۵	۵۲/۲	مراکز بهداشتی مانند: خانه بهداشت و درمانگاه...	۱/۵	۷	۳۲/۶	۳۵/۹	۲۴/۱	۳/۷۶	مناسب
خیلی زیاد	۴/۶۷	۰	۰/۴	۳/۳	۲۴/۸	۷۱/۵	مراکز تفریحی مانند: پارک و...	۰/۴	۱/۵	۱۳	۳۸/۹	۴۶/۳	۴/۲۹	خیلی مناسب
خیلی زیاد	۴/۷۲	۰	۰/۴	۲/۲	۲۱/۹	۷۵/۶	مرکز اقامتی مانند: مسافر خانه، هتل و...	۰/۷	۳/۷	۲۸/۵	۴۱/۹	۲۴/۸	۳/۹۷	مناسب
خیلی زیاد	۴/۷۲	۰/۴	۰	۱/۵	۲۲/۶	۷۵/۶	بازارها	۰/۷	۳/۷	۱۶/۷	۳۹/۳	۳۹/۶	۴/۱۳	مناسب
خیلی زیاد	۴/۴۹	۰	۱/۵	۹/۳	۲۴/۷	۶۱/۹	راه‌های روستایی مانند: صعب‌العبور بودن راه	۰/۴	۲/۲	۲۰/۷	۳۸/۵	۳۸/۱	۴/۱۱	مناسب
خیلی زیاد	۴/۴۷	۰/۴	۱/۱	۱۰	۲۸/۱	۶۰/۴	امور حمل و نقل مانند: ترمینال، تاکسی، آژانس و...	۰	۳	۱۷/۴	۳۷	۲۶/۴	۴/۱۹	مناسب
خیلی زیاد	۴/۶۴	۰	۰	۵/۶	۲۴/۸	۶۹/۶	زیرساخت‌های روستایی (آب و برق و...)	۰	۰/۷	۹/۶	۳۰/۴	۵۹/۳	۴/۴۸	خیلی مناسب
خیلی زیاد	۴/۸۳	۰	۰	۱/۵	۱۳/۳	۸۵/۲	وضعیت بهداشتی روستا: پاکیزگی روستا	۰	۰/۷	۴/۴	۲۵/۶	۶۹/۳	۴/۶۳	خیلی مناسب
خیلی زیاد	۴/۸۷	۰	۰	۱/۱	۱۰	۸۸/۹	امنیت	۰	۰	۱/۵	۲۱/۵	۷۷	۴/۷۵	خیلی زیاد
خیلی زیاد	۴/۶۶	کل										۴/۲۱	مناسب	

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۷

در جدول ۸ مشخص است که گردشگران نسبت به میزان و عملکرد نیروی انسانی در بخش‌های مختلف خدماتی رضایت داشته‌اند. به عبارتی اشتغال ایجاد شده در این بخش‌ها ناشی از گردشگری نقش مهمی در رضایت‌مندی گردشگران روستایی دارد. در نتیجه این امر منجر به استفاده بیشتر گردشگران از این خدمات شده درآمد حاصل از گردشگران در روستا بیشتر می‌شود.

جدول ۸- اهمیت توسعه نیروی انسانی در بخش‌های خدماتی-گردشگری

میانگین	نگرش	نگرش %				گویه	
		کاملاً نامناسب	نامناسب	متوسط	مناسب		
خیلی مناسب	۴/۳۹	۰	۰	۴/۸	۵۱/۱	۴۴/۱	مغازه‌داران
مناسب	۴/۱۰	۰	۰	۱۸/۵	۵۳	۲۸/۵	صاحبان رستوران‌ها، قهوه‌خانه‌ها و...
مناسب	۴/۰۳	۰/۴	۷/۷	۲۳/۳	۴۶/۳	۲۹/۳	مسئولین مراکز بهداشتی
مناسب	۴/۲۲	۰	۰/۴	۱۶/۳	۴۳/۷	۳۹/۶	مسئولین و امکانات مراکز تفریحی
مناسب	۴/۱۵	۰	۰/۴	۱۷/۸	۴۷/۸	۳۴/۱	مسئولین و امکانات مرکز اقامتی
خیلی مناسب	۴/۳۳	۰	۰/۴	۸/۹	۴۷/۴	۴۳/۳	فروشنده‌گان در بازارها
مناسب	۴/۱۵	۰/۴	۰/۷	۱۶/۷	۴۷	۳۵/۲	امدادگران راه‌های روستایی
خیلی مناسب	۴/۲۶	۰	۰/۴	۱۵/۹	۴۰/۷	۴۳	خدمات دهندگان در امور حمل و نقل
خیلی مناسب	۴/۴۸	۰	۰/۷	۷/۴	۳۴/۴	۵۷/۴	زیرساخت‌های روستایی (آب و برق و...)
خیلی مناسب	۴/۶۱	۰	۰/۷	۵/۲	۲۵/۶	۶۸/۵	وجود امکانات و اماکن دفع زباله
خیلی مناسب	۴/۷۶	۰	۰/۴	۲/۲	۲۱/۱	۷۶/۳	فراهم آوردن امنیت در روستا
مناسب	۴/۲۴	کل					

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۷

در جدول ۹ مشخص است که رابطه معنی‌داری بین نیاز گردشگران به خدمات گردشگری و ضرورت توسعه اشتغال در هر یک از بخش‌های خدماتی وجود دارد. به عبارتی گردشگران در عین این که معتقد هستند باید این امکانات زیربنایی و خدماتی افزایش یابد، معتقد هستند که به کارگیری نیروی انسانی بیشتر در این واحدها برای عملکرد بهترشان (و در نتیجه اشتغال بیشتر) ضرورت دارد و این نشان از توان گردشگری برای اشتغال‌زایی بیشتر در روستا است.

جدول ۹- همبستگی بین متغیرها

متغیر مستقل	متغیر وابسته	ضریب ۲	معنی داری
نیاز گردشگران به خدمات گردشگری	تاثیر خدمات بر گردشگری	۰/۵۹	۰/۰۰**

** معنی داری در سطح ۰/۰۱

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۷

نتیجه‌گیری

این مقاله نشان داد که وجود امکانات رفاهی و اقامتی نقش مهمی در توسعه گردشگری دارد که این مساله با تحقیقات کرمی و همکاران (۱۳۷۲) و سید علی پور و همکاران (۱۳۸۹) هماهنگ است، چرا که این افراد نیز ضعف وجود امکانات را مهمترین مشکل گردشگری می‌دانستند. بر عکس خاتون آبادی و همکاران (۱۳۹۰) و افتخاری و همکاران (۱۳۸۱) که معتقد بودند موانع و مشکلات گردشگری از منافع بیشتر است، این مقاله معتقد است که مزایای گردشگری دست کم برای اشتغال‌زایی بسیار بالاتر از موانع است. این مقاله با نتایج تحقیق غفاری و همکاران (۱۳۸۸) موافق است که افزایش گردشگری می‌تواند منافع قابل توجهی برای روستا داشته باشد، که این تحقیق در زمینه اشتغال‌زایی به وضوح این مساله را تأیید می‌کند. مهدوی و همکاران (۱۳۸۷) معتقد بودند که گردشگری بر اشتغال روستایی مؤثر است که این مقاله نیز نتایج تحقیق فوق را تأیید می‌کند. همچنین شریف زاده و همکاران (۱۳۸۰) همانند این مقاله معتقد هستند که گردشگری موجب ایجاد امکانات زیربنایی و اشتغال‌زایی و افزایش درآمد و توسعه اقتصادی می‌شوند. در مجموع این مقاله معتقد است که توسعه گردشگری نقش بسیار مهمی در اشتغال‌زایی از طریق گسترش خدمات دارد. این مقاله معتقد است که باید خدمات روستایی را افزایش داد تا گردشگران تمایل بیشتری برای هزینه کردن در روستا بیابند. با این اوصاف پیشنهادات زیر ارائه می‌شوند:

۱. دولت و بخش خصوصی باید ترغیب شوند که سرمایه‌گذاری بیشتری در خدمات روستایی انجام دهند که برای تحقق این امر ارائه وام و اعتبارات و تسهیلات می‌تواند مفید باشد.
۲. باید شرایطی ایجاد شود تا روستاییان بتوانند در ساختارهای گردشگری روستایی سهمی شوند که این امر سود حاصل از منافع گردشگری را بیشتر کرده و در بین مردم بیشتری عمومیت می‌دهد.

منابع و مآخذ

۱. اکبرپور، م، نوربخش، ف (۱۳۸۹)، " نقش اکوتوریسم در توسعه پایدار شهری و روستایی نمونه موردی: جزیره قشم"، فصلنامه مسکن و محیط روستا، شماره ۸۲، صص ۶۱-۷۶.
۲. پاپلی یزدی، م، ح، سقایی، م (۱۳۸۵)، گردشگری (ماهیت و مفاهیم)، تهران: انتشارات سمت.
۳. جهانیان، م، زندی، ا (۱۳۸۹)، گردشگری حامی فقرا. تهران: انتشارات جهاد دانشگاهی.
۴. حیدری چپانه، ر (۱۳۸۳)، ارزیابی برنامه‌ریزی صنعت گردشگری در ایران، پایان نامه دکترا تخصصی، استاد راهنما: دکتر - کریم حسن زاده دلیر، دانشگاه تبریز.
۵. خاتون آبادی، س.ا، راست قلم، م (۱۳۹۰)، سنجش ارکان چهارگانه گردشگری روستایی با استفاده از تکنیک SWOT مطالعه موردی: روستاهای هدف گردشگری استان چهارمحال بختیاری، نشریه اقتصاد و توسعه گردشگری، جلد ۲۵، شماره ۳، صص ۳۳۸-۳۳۰.
۶. راسق قزلباش، س (۱۳۸۸)، گردشگری روستایی و لزوم توجه به آن در برنامه‌های توسعه و آبادانی روستاها، فصلنامه مسکن و محیط روستا، شماره ۱۲۹، صص ۹۸-۱۰۹.
۷. رضوانی، م. ر (۱۳۷۹): مقدمه‌ای بر برنامه‌ریزی روستایی، انتشارات قومس، تهران.
۸. رکن‌الدین افتخاری، ع، قادری، ا (۱۳۸۱)، نقش گردشگری روستایی در توسعه روستایی (نقد و تحلیل چهارچوب‌های نظری)، مدرس، دوره ۶ شماره ۲.
۹. سیدعلی پور، س. خ، اقبالی، ن، بخشنده نصرت، ع (۱۳۸۹)، مدیریت گردشگری روستایی و نقش آن در توسعه روستایی (مطالعه موردی: روستاهای استان سمنان)، فصلنامه پژوهشگر (مدیریت)، سال ۷، شماره ۱۹، صص ۱-۱۸.
۱۰. شاپلی، ج (۱۳۸۰)، گردشگری روستایی، ترجمه منشی زاده، رحمت الله، نصیری. فاطمه، انتشارات منشی. ۲۰۶ص.
۱۱. شریف زاده، ا، مرادنژاد، ه (۱۳۸۰)، توسعه پایدار و گردشگری روستایی، ماهنامه اجتماعی اقتصادی جهاد.
۱۲. شمس‌الدینی، ع (۱۳۸۹)، راهکارهای سازنده برای توسعه روستایی، نمونه موردی: روستای فهلیان، مسکن و محیط روستا، شماره ۱۳۱.
۱۳. غفاری، س. ر، ترکی هرچگافی، م (۱۳۸۸)، نقش گردشگری در توسعه اجتماعی و اقتصادی مناطق روستایی استان چهارمحال و بختیاری (مطالعه موردی: بخش سامان)، فصلنامه روستا و توسعه، سال ۱۲، شماره ۲، تابستان، صص ۱۱۳-۱۲۶.
۱۴. کاظمی، م (۱۳۸۵)؛ مدیریت گردشگری، چاپ اول، انتشارات سمت، تهران.
۱۵. کرمی، ف، شریفی، ر (۱۳۸۲)، ارزیابی گردشگری روستایی با استفاده از مدل SWOT، مطالعه موردی روستاهای بخش مرکزی مراغه، نشریه علمی- پژوهشی جغرافیا و برنامه‌ریزی، سال ۱۷، شماره ۴۶، ۱۳۹۲، صص ۱۷۳-۱۹۶.
۱۶. گی، چاک. وای (۱۳۸۵)، جهانگردی در چشم‌اندازی جامع، ترجمه پارسایان، علی و اعرابی، محمد، تهران: دفتر پژوهش‌های فرهنگی، چاپ سوم.

۱۷. معصوم.ج(۱۳۸۲)، اصول و مفاهیم گردشگری روستایی، مجله دهیاری‌ها، سال ۱۳۸۲، شماره چهارم، صص ۲۵-۱۸.
۱۸. مطیعی لنگرودی، ح(۱۳۹۰)، جغرافیای اقتصادی ایران کشاورزی، صنعت، خدمات، جهاد دانشگاهی مشهد.
۱۹. مهدوی حاجیلویی، م، قدیری معصوم، م، قهرمانی، ن(۱۳۸۷)، اثرات گردشگری بر توسعه روستایی با نظرسنجی از روستایان دره کن و سولقان، فصلنامه روستا و توسعه، سال ۱۱، شماره ۲.
20. Bove, S. A, Marcouiller, D.W(2007). Alternative tourism-timber dependencies and the development of forested rural regions". Forest policy and economics 9, 653-670.
21. Hawkins. E., Shaun, M(2007), The World Bank's Role in Tourism Development, Annals of Tourism Research, Vol. 34, No. 2, pp. 348-363.
22. Stone, p. Sharply, R.(2008), Consuming Dark Tourism: A thanatological Perspective, University of Central Lancashire. UK: Pergamon.